

УДК 378.011.3-051:796

Тихонов А. І., Дідюков А. Б., Даниленко О. М.

ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БАСКЕТБОЛІ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ СТУДЕНТАМИ АГРАРНИХ ВНЗ

Стаття присвячена проблемі підвищення якості фізичного виховання студентів аграрних ВНЗ. На підставі результатів проведеного аналізу науково-методичної літератури, педагогічних спостережень, спортивно-педагогічного тестування й педагогічного експерименту показано, що зростання результативності ігрової діяльності у студентів, що займаються баскетболом на заняттях із дисципліни "Фізична культура" в аграрному виші, пов'язано з вирішенням тактичних завдань. Проведене дослідження показало, що основними засобами підвищення результативності ігрової діяльності у студентів, що займаються баскетболом, є ситуаційні завдання, сформовані тренером і реалізовані гравцями в різному темпі й швидкості виконання.

Ключові слова: студент, фізичне виховання, баскетбол, результативність, ігрова діяльність.

Постановка проблеми. Фізична культура представлена у вишах як навчальна дисципліна й найважливіший базовий компонент формування загальнокультурних і низки професійних компетенцій майбутніх випускників. Вона сприяє гармонізації фізичної й духовної єдності людини, забезпечує формування таких загальнолюдських цінностей, як здоров'я, фізичне й психічне благополуччя, фізичну досконалість студентської молоді [6, 10].

Одним зі способів зміцнення якості навчального процесу з дисципліни "Фізична культура", може бути запропонована спеціалізована методика для підвищення ефективності ігрових дій при вивченні баскетболу для студентів аграрних вишів [9]. Тактичне мислення в баскетболі, на відміну від інших видів спорту, посідає центральне місце в методиці навчання тактичним взаємодіям [2]. У зв'язку із цим підвищення результативності ігрової діяльності в баскетболі на заняттях фізичною культурою в студентів аграрних ВНЗ є актуальним і вчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Баскетбол як спортивна гра, у першу чергу, захоплює своєю видовищністю, наявністю великої кількості техніко-тактичних прийомів. З огляду на наявність високої динамічності, емоційності й у той же час проявів індивідуалізму й колективізму гравців, баскетбол, на думку багатьох фахівців у галузі фізичної культури й спорту, є одним із найбільш ефективних чинників всебічного фізичного розвитку [1, 3, 9]. Як засіб фізичного виховання, баскетбол широко використовується в різних ланцюгах фізкультурного руху [5, 7]. У системі освіти баскетбол включений до програми фізичного виховання дошкільних, середніх загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів. Широко використовується баскетбол та елементи техніки гри в баскетбол у вишах I-IV рівнів акредитації. Баскетбол як вид спорту включається до програми масових фізкультурно-спортивних заходів усіх без винятку навчальних закладів. Визначена проблема останніх досліджень у галузі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів спрямована на підвищення уваги до тих юнаків і дівчат, які не мали до вступу до вищого навчального закладу достатньої практики занять спортом [6].

Доцільність занять зі спортивною спрямованістю підтверджується багатьма науковими дослідженнями [4, 7, 8, 10, 11]. Разом із тим у педагогічній практиці поки що не багато науково обґрунтованих форм організації й планування навчального процесу в групах, що використовують баскетбол як засіб фізичного виховання студентів у виші. Тому й очевидна актуальність питання щодо підвищення якості освітньої діяльності з удосконалення методики навчання студентів аграрних вишів навичкам гри в баскетбол [7].

На підставі вищесказаного були визначені: **мета дослідження** – удосконалення ігрової діяльності в студентів аграрних вишів на заняттях баскетболом із дисципліни "Фізична культура" й **завдання дослідження:** на підставі аналізу науково-методичної літератури й результатів педагогічних спостережень визначити ефективність ігрової діяльності студентів у процесі проведенні занять із баскетболу; за результатами педагогічного експерименту визначити основні засоби підвищення результативності ігрової діяльності в студентів, що займаються баскетболом.

Для вирішення поставлених завдань ми використовували такі **методи дослідження:** теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, спортивно-педагогічне тестування, педагогічний експеримент, статистичну обробку експериментальних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. З досліджуваної тематики був проведений аналіз наукової та методичної літератури й здійснений вибір засобів для розвитку тактичного мислення студентів при вивченні баскетболу. Дослідження проводилося на спортивній базі Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва викладачами кафедри фізичного виховання. У дослідженні взяли участь 30 студентів 1-го курсу агрономічного факультету й факультету землевпорядження: з них 15 студентів – контрольна група, 15 студентів – експериментальна. У зазначений період за контрольною й експериментальною групами були проведені педагогічні спостереження, які дозволили визначити показники результативності ігрової діяльності. Також у студентів контрольної й експериментальної груп був визначений рівень фізичної й технічної підготовленості. Розвиток тактичного мислення в студентів здійснювалося в процесі двосторонніх ігор при проведенні навчальних занять із баскетболу.

Педагогічне спостереження проводилося з метою визначення ефективності ігрової діяльності студентів у процесі проведення змагань із баскетболу. Фіксувалися штрафні кидки, кидки із середньої дистанції, кількість втрат м'яча, кількість підборів м'яча, що відскочив від щита суперника, кількість "результативних" (атакуючих) передач за допомогою спеціально розробленого протоколу.

Спортивно-педагогічне тестування проводилося в умовах навчально-тренувального процесу з баскетболу зі студентами зазначених факультетів. Спортивно-педагогічне тестування складалося з тестів для визначення фізичної й технічної підготовленості. Усього в дослідженні використовувалося 7 тестів. Результати тестів фіксувалися у спеціальному протоколі. Нижче перераховані тести та їх зміст.

Тест 1. Швидкість бігу. Студент, у баскетбольній стійці, виконує швидкісне прискорення на 20 м, стартуючи за сигналом викладача із-за лицьової лінії баскетбольного майданчика. Виконується 1 спроба. Час фіксується до десятих часток секунди.

Тест 2. Швидкісна техніка. Студент виконує обведення змійкою трьох перешкод розміром 0,5×0,5 і висотою не менш 1 м, прямолінійно розташованих уздовж баскетбольного майданчика в центрі зони штрафних кидків, і середньої лінії, закінчуючи обведення кидком у кошик. Ведіння починається з лицьової лінії під щитом. Гравець обводить перешкоди, ведучи м'яч правою рукою, і кидає м'яч у кошик з-під щита довільним способом. Потім відразу бере інший м'яч, що лежить поза площадкою, на відстані 0,5 м за лицьовою лінією під щитом, і продовжує виконувати вправу у зворотному напрямку, ведучи м'яч лівою рукою, закінчуючи кидком з-під щита, або кільця (час виміряються з точністю до однієї десятої секунди). Студентові даються дві спроби з інтервалом у 30 с, після чого фіксується кращий час однієї з них. У випадку невлучного кидка спроба анулюється (у період відпочинку наступний студент може виконати чергову спробу).

Тест 3. Швидкість і спритність захисних пересувань. Студент, прийнявши захисну стійку, послідовно, без пауз виконує прискорення з вихідної точки 1, у точки 2, 3, 4, 5 і 6, обов'язково торкаючись рукою набивних м'ячів, що лежать у цих точках, вертаючись щораз у точку 1, також торкаючись рукою набивних м'ячів. Обов'язкова умова: прискорення з точки 1 до точок 2, 3, 4 виконують обличчям уперед, повернення до точки 1 – спиною вперед, а з точки 1 до точки 5, 6 і в зворотному напрямку – боком, приставними кроками. Секундомір зупиняється в момент, коли студент торкнеться м'яча, що знаходиться в точці 1 при поверненні з точки 6. Досліджуваному дається одна спроба.

Тест 4. Спеціальна витривалість. Човниковий біг – п'ять разів уздовж площадки від щита до щита, щораз, обов'язково торкаючись кільця або щита. У момент торкання вмикається або вимикається секундомір. Виконуються 1 спроба. Час фіксується до десятих часток секунди.

Тест 5. Стабільність штрафних кидків. Студент виконує двадцять кидків поспіль у повній відповідності із правилами гри по черзі в обидва щити, пересуваючись від щита до щита з ведінням. Після перших двох кидків м'яч гравцеві подає партнер, після третього він підбирає його сам. Загальний ліміт часу на виконання тесту – 4 хв. Ураховується сумарна кількість влучень. У випадку перевищення ліміту часу тест анулюється. Тест можуть проводити одночасно два гравці, починаючи його з протилежних щитів.

Тест 6. Стабільність кидків із середньої дистанції. Студент послідовно виконує кидки м'яча з п'яти різних за відстанню точок (4,5 м від проекції центра кільця). Усього виконується 10 кидків (з кожної точки по 2 кидки). Умова: усі кидки обов'язково виконуються в стрибку. Після кожного кидка гравець виходить до щита, підбирає м'яч, переходить із ведінням на наступну точку й виконує черговий кидок. Точки розташовуються симетрично з обох сторін щита на лінії, що паралельна лицьовій і проходить через проекцію центра кільця, а також на лініях під кутом 45 і 90 град. Кидки виконуються протягом 2,5 хв. із завданням оптимізувати їхню швидкість і точність. Ураховується кількість влучень.

Тест 7. Точність дальньої передачі м'яча у відрив. Студент розташовується за лінією штрафного кидка, спрямовує м'яч у щит, після чого виходить до щита, оволодіває м'ячем у відскоку й відразу ж спрямовує правою (або найсильнішою) рукою в мішень розміром 1,5×1,5 м на висоті 1 м над рівнем підлоги, розташованої на продовженні протилежної лінії штрафного кидка в 2 м від правої бокової лінії. Потім виконує теж саме в мішень, що розташована на середній лінії площадки у двох метрах від лівої

бокової лінії, лівою (або слабкішою) рукою. Фіксується кількість влучень м'яча в мішень з 10 передач правою (або найсильнішою рукою).

Педагогічні спостереження за ігровою діяльністю студентів експериментальної й контрольної груп здійснювалися протягом усього дослідження. Педагогічний експеримент складався із двох етапів (констатувального й контрольного). Отримані в результаті дослідження дані оброблялися за допомогою методів математичної статистики. Статистична обробка первинного матеріалу базувалась на даних літературних джерел, які давали можливість використати адекватні методи математичної статистики відповідно до мети та завдань дослідження. Обробка експериментального матеріалу проводилася сучасними статистичними методами на ЕОМ за допомогою пакету прикладних програм редактора *Microsoft Excel*. Статистично достовірними вважалися результати при $p < 0,05$.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз результатів педагогічного спостереження за ігровою діяльністю студентів на констатувальному етапі педагогічного експерименту (табл. 1) показав, що за всіма тестами суттєвих і достовірних розходжень у значеннях контрольної й експериментальної груп виділено не було. При цьому найбільшу різницю в значеннях ми визначили за тестом "Стабільність штрафних кидків". Тут розходження склали 0,7 одиниць ($p > 0,05$). Значення табл. 1 свідчать про те, що контрольна й експериментальна групи на початку педагогічного експерименту за результатами ігрової діяльності перебували на одному рівні.

З табл. 2 видно, що на контрольному етапі педагогічного експерименту результати в контрольній групі не змінилися, а результати в експериментальній групі вірогідно покращилися за більшістю тестів.

Таблиця 1

Результати педагогічного спостереження за ігровою діяльністю студентів у баскетболі на констатувальному етапі педагогічного експерименту

Тест	Контрольна група		Експериментальна група		P
	Показник	Me	Показник	Me	
Швидкість бігу	4,6 ± 0,1	0,7	4,6 ± 0,1	0,7	>0,05
Швидкісна техніка	16,3 ± 0,2	0,9	16,2 ± 0,1	0,9	>0,05
Швидкість і спритність захисних пересувань	20,3 ± 0,3	0,7	20,2 ± 0,2	0,7	>0,05
Спеціальна витривалість	29,5 ± 0,3	0,9	29,5 ± 0,3	0,9	>0,05
Стабільність штрафних кидків із середньої дистанції	13,1 ± 0,7	0,6	12,6 ± 0,7	0,6	>0,05
Стабільність кидків із с	5,7 ± 0,4	0,9	5,7 ± 0,4	0,9	>0,05
Точність дальньої передачі у відрив	6,6 ± 0,4	0,9	6,7 ± 0,4	0,9	>0,05

Примітка: $P > 0,05$ – розходження статистично не достовірні.

Таблиця 2

Результати педагогічного спостереження за ігровою діяльністю студентів контрольної й експериментальної груп на контрольному етапі педагогічного експерименту

Тест	Контрольна група		Експериментальна група		P
	Показник	Me	Показник	Me	
Оцінка точності кидків із близької дистанції	2,7 ± 0,3	0,6	2,2 ± 0,3	0,08	<0,05
Оцінка точності кидків із далекої дистанції	1,7 ± 0,1	0,9	1,4 ± 0,1	0,9	>0,05
Оцінка точності штрафних кидків	3,2 ± 0,3	0,9	3,1 ± 0,3	0,9	>0,05
Оцінка ефективності підбора м'яча	1,5 ± 0,3	0,004	2,6 ± 0,1	0,3	<0,05
Оцінка втрат м'яча в нападі	3,7 ± 0,3	0,003	2,2 ± 0,3	0,9	<0,05
Оцінка кількості результативних передач у нападі	2,1 ± 0,3	0,9	1,7 ± 0,3	0,3	<0,05

Примітка: $P < 0,05$ – розходження статистично достовірні, розходження є.

Недостовірні розходження між показниками контрольної й експериментальної груп ми визначили в двох із шести тестів: "Оцінка точності кидків із далекої відстані" і "Оцінка точності штрафних кидків".

Необхідно уточнити, що дані, отримані в результаті педагогічного експерименту, порівнювались з модельними характеристиками обстежуваних. При цьому нами було відзначено, що поліпшення результативних показників призводило до зменшення досліджуваних числових значень, а погіршення результативних показників в обстежуваних студентів – до їхнього збільшення.

Висновки. Огляд літературних джерел з проблеми дослідження показав, що основними засобами підвищення результативності ігрової діяльності у студентів, що займаються баскетболом, є ситуаційні завдання, сформовані тренером і реалізовані гравцями в різному темпі й швидкості виконання

ігрових завдань. Дієвість виконання даних завдань забезпечує застосування змагального методу навчання на заняттях із баскетболу.

Ефективність вирішення ігрових змагальних завдань характеризується підвищенням якості таких показників: збільшенням точності ближніх кидків, ростом ефективності підбору м'яча, зменшенням випадків втрати м'яча в нападі й ростом кількості результативних передач у нападі.

Використані джерела

1. Бабушкин В. З. Подготовка юных баскетболистов / В. З. Бабушкин. – Киев, 2005. – 282 с.
2. Барбашов С. В. Тактическая подготовка в баскетболе в контексте тактического мышления как системообразующего компонента / С. В. Барбашов // Учен. записки ун-та имени П. Ф. Лесгафта. – 2008. – № 4 (38). – С. 17–20.
3. Баскетбол для молодых игроков / под. ред. Хосе Мариа Бусета. – Николаев : ФИБА, 2000. – 360 с.
4. Воробьева В. О. Методика подготовки спортсменов-баскетболистов в гуманитарных вузах / В. О. Воробьева // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / Наукова монографія за ред. проф. Єрмакова С. С. – Харків. – 2007. – № 1. – С. 11-16.
5. Герасимов К. Е. Основы физической культуры : методика и организация проведения занятий по баскетболу / К. Е. Герасимов. – М. : МГУИЭ, 2006. – 90 с.
6. Грибан Г. П. Физическое воспитание студентов аграрных высших учебных заведений : монография / Г. П. Грибан. – Житомир : Изд-во "Рута", 2012. – 514 с.
7. Дехтяр В. Д. Баскетбол як засіб фізичного виховання студентів непрофільних вищих навчальних закладів. / В. Д. Дехтяр // Фізичне виховання студентської молоді: проблеми та перспективи вирішення : Матеріали міжнародної електронної науково-практичної конференції / за ред. доктора педагогічних наук, доцента С. І. Присяжнюка. – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2014. – С.69–73.
8. Козина Ж. Л. Командная и индивидуальная структура подготовленности баскетболистов студенческих команд / Ж. Л. Козина, С. Г. Зашук, В. Ф. Слюсарев // Физическое воспитание студентов. – Харьков : ХООЕОКУ-ХГАДИ, 2009. – № 3. – С. 60–66.
9. Леонов А. Д. Баскетбол / А. Д. Леонов, А. А. Малый. – К. : Рад. шк., 1989. – 104 с.
10. Приймаков А. А. Проблемы вузовского физического воспитания как фактора укрепления здоровья и повышения двигательных возможностей студентов / А. А. Приймаков, Е. Н. Доценко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / Наукова монографія за ред. проф. Єрмакова С. С. – Харків. – 2006. – № 5. – С. 83–88.
11. Тищенко В. А. Управление процессом физического воспитания студентов аграрного профиля // Физическое воспитание студентов / Под ред. проф. С. С. Єрмакова. – Харьков : ХООНОКУ-ХГАДИ, 2010. – №6. – С. 67–71.

Tykhonov A. I., Didukov A. B., Danylenko O. M.

THE INCREASING OF THE EFFECTIVENESS OF THE GAME ACTIVITY IN BASKETBALL AT THE LESSONS OF PHYSICAL TRAINING BY THE STUDENTS OF THE AGRARIAN UNIVERSITIES

Physical training is represented in the high educational institutions as a discipline and the most important basic component in forming general cultural and professional competences of future graduates. It helps to personal harmonization of physical and spiritual unity, provides forming such common mankind values as health, physical and mental prosperity, and physical perfection of the youth. The specialized strategy for increasing the effectiveness of the game activity in the process of studying basketball by the students of agrarian universities can be offered as one of the ways of strengthening the quality of the educational process of the physical training discipline.

The article is devoted to the problem of increasing the quality of the physical education of the students in the agrarian universities. The connection of the growth of the effectiveness of game activity of the students, that play basketball at the lessons of physical training in the agrarian university, with the solution of tactical problems is described on the basis of the analysis of the scientific and methodological literature, pedagogical observations, sports and pedagogical testing, and pedagogical experiment. The conducted research showed that the main means of the increasing the game activity effectiveness of the students playing basketball are situational tasks formed by a coach and realized by players in different pace and speed of execution. The effectiveness of the performance of the tasks that were offered provides the usage of the competitive training method at the basketball classes. It increases the efficiency of the solution of the competitive game tasks and it is characterized by following indicators: the increasing of the accuracy of the short-range shot, the growth of the effectiveness of the picking up the ball, the decreasing the cases of losing the ball during the attack and the growth of the quantity of the successful transfers during the attack.

Key words: student, physical education, basketball, effectiveness, gaming activity.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2017 р.